

ศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล

Study the Role and Methods of Spreading Buddhism During the Time of the Buddha

ยโสธารา ศิริภาพระภากร^{1*} สุริยา คลังฤทธิ์² เกริกวุฒิ กันเที่ยง³ และน้ำฝน จันทน์นวล⁴
Yasothara Siriphaprapagon^{1*}, Suriya Klangrit², Kroekwut Kanthiang³ and
Namfon Channual⁴

Received : January 15, 2024; Revised : October 15, 2024; Accepted : February 28, 2025

บทคัดย่อ (Abstract)

ศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล เป็นการศึกษาเชิงเอกสารและนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาวิจัยบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ (1) บทบาทของพระพุทธเจ้าในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อเกื้อกูลและสร้างความสุขให้แก่คนเป็นอันมาก โดยมุ่งเน้นการอนุเคราะห์ต่อชาวโลก การเผยแผ่ธรรมะของพระองค์

¹นักวิชาการอิสระ/รองผู้อำนวยการสำนักงานสำนักปฏิบัติธรรม วัดป่าโยธาประสิทธิ์ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์; Independent academic / Deputy Director of the Dhamma Practice Office, Wat Pa Yotha Prasit, Nok Mueang Subdistrict, Mueang Surin District Surin Province, Thailand.

²นักวิชาการอิสระ บ้านศาลาสამัคคี ตำบลบ้านขบ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์; Independent academic Ban Sala Samakkhi, Ban Chob Subdistrict, Sangkha District, Surin Province, Thailand.

³⁻⁴วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย; College of Industrial Technology and Management, Rajamangala University of Technology Srivijaya, Thailand.

*Corresponding Author; e-mail : yasothara.s@gmail.com

Citation : Siriphaprapagon, Y., Klangrit, S., Kanthiang, K. & Channual, N. (2025). Study the Role and Methods of Spreading Buddhism During the Time of the Buddha. *Journal of Academic Surindra Rajabhat*. 3(1) : 85-98. <https://doi.org/10.14456/jasrru.2025.6>

ยึดหลักประโยชน์ 3 ประการ คือ 1.1 ทัศนคติที่มีต่อประโยชน์: ประโยชน์ที่ได้รับในชาตินี้ เช่น การทำความดี การปฏิบัติตามหลักธรรมที่ส่งผลต่อชีวิตในปัจจุบัน 1.2 สัมปรายิการัตนประโยชน์: ประโยชน์ในชาติหน้า ซึ่งหมายถึงการเตรียมความพร้อมสำหรับชีวิตหลังความตาย 1.3 ปรมัตถประโยชน์: ประโยชน์สูงสุด คือ การบรรลุธรรมและการหลุดพ้นจากวัฏสงสาร พระพุทธเจ้าเน้นการสอนธรรมตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยเห็นว่าไตรสิกขาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทางพฤติกรรม การมีวินัยในตนเอง การรับผิดชอบต่อความดีงามของสังคม และการพัฒนาทางปัญญาเพื่อนำไปสู่ความรู้แจ้ง ซึ่งทำให้พ้นจากการครอบงำของอวิชชา พระองค์ยังทรงสอนธรรมะตามศักยภาพของผู้ฟัง เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง (2) วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าใช้วิธีการเผยแผ่ธรรม 4 ประการ ดังนี้ 2.1 การสอนแบบสากัจฉา คือ การสนทนาธรรมกับผู้ฟัง โดยใช้การถามตอบเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจและมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา 2.2 การสอนแบบบรรยาย ใช้ในการแสดงธรรมในที่ประชุมใหญ่ที่มีประชาชนและพระสงฆ์เป็นจำนวนมาก มุ่งเน้นการอธิบายหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง 2.3 การสอนแบบตอบปัญหา ทรงใช้การวิเคราะห์และตอบปัญหาให้เหมาะสมกับลักษณะของคำถาม เพื่อให้ผู้ถามเข้าใจธรรมะมากขึ้น 2.4 การวางกฎข้อบังคับ ทรงกำหนดกฎและข้อบังคับให้พระสาวกปฏิบัติร่วมกัน เพื่อความสงบเรียบร้อยและความสามัคคีในหมู่คณะ (3) วิธีการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นผู้นำในการเผยแผ่ และแต่ละท่านมีวิธีการเผยแผ่ที่แตกต่างกันตามบุคคลิกลักษณะเฉพาะ ดังนี้ 3.1 พระสารีบุตร เน้นการสนทนาธรรมและการอธิบายให้ผู้ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ 3.2 พระโมคคัลลานะ มีอภิญญาและใช้ความสามารถนี้ในการดึงดูดผู้ที่มีความเห็นผิดให้หันมานับถือพระพุทธศาสนา 3.3 พระมหากัสสปะ มีนิสัยรักความสงบ จึงมุ่งปฏิบัติตรงค์วัตร

คำสำคัญ (Keywords) : บทบาท, การเผยแผ่, พระพุทธศาสนา

Abstract

This research study examines the roles and methods of spreading Buddhism during the Buddha's time. The objective is to analyze the roles and propagation methods used in spreading Buddhism during that period, utilizing a document-based study and descriptive analysis.

Citation : โยธธรา ศิริภาพระภากร, สุริยา คลังฤทธิ์, เกริกภูมิ กันเที่ยง และน้ำฝน จันทน์นวล. (2568). ศึกษาบทบาทและวิธีการ

เผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล. วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ. 3(1) : 85-98.

<https://doi.org/10.14456/jasrru.2025.6>

The findings of this research can be summarized as follows: 1)The Role of the Buddha in Spreading Buddhism : After attaining the Supreme Enlightenment (Anuttara-samyak-sambodhi), the Buddha dedicated himself to benefiting and bringing happiness to many people, focusing on helping the world. His propagation of the Dhamma was based on three types of benefits: 1.1 Dittadhammikattha-benefit: Benefits received in this life, such as performing good deeds and following principles that have immediate positive effects on one's life. 1.2Samparayikattha-benefit: Benefits in the next life, which involve preparing oneself for the afterlife. 1.3Paramatthikattha-benefit: The highest benefit, which is the attainment of enlightenment and liberation from the cycle of rebirth (samsara).

The Buddha emphasized teaching the Dhamma through the principles of the Threefold Training (Trisikkha),consisting of morality (sila), concentration (samadhi), and wisdom (panna). He considered these principles as essential tools for behavioral development, self-discipline, social responsibility, and intellectual advancement, leading to insight and liberation from ignorance (avijja).Additionally, he taught according to the capacity of each listener, ensuring true understanding. 2)Methods of Propagation Used by the Buddha: The Buddha utilized four primary methods for spreading the Dhamma:2.1 Dialogic Teaching: Engaging in discussions with listeners using questions and answers to foster understanding and faith in Buddhism. 2.2Lecturing*: Delivering teachings in large assemblies consisting of laypeople and monks, focusing on deep explanations of Dhamma principles.2.3Answering Questions: Analyzing and responding to questions in a way that matched their nature, helping questioners to better understand the Dhamma.2.4 Establishing Rules: Setting guidelines and regulations for the monastic community to follow, ensuring orderliness and harmony within the group.3) Methods of Propagation Used by Monks in the Buddha's Time: The monks during the Buddha's time played a crucial role in spreading Buddhism, guided by the Buddha as their leader. Each monk employed unique

Citation : Siriphaprapagon, Y., Klangrit, S., Kanthiang, K. & Channual, N. (2025). Study the Role and Methods of

Spreading Buddhism During the Time of the Buddha. *Journal of Academic Surindra Rajabhat*. 3(1) : 85-98. <https://doi.org/10.14456/jasrru.2025.6>

methods of propagation based on their individual characteristics: 3.1 Venerable Sariputta: Focused on dialogic teaching and providing detailed explanations to ensure a thorough understanding of the Dhamma. 3.2 Venerable Moggallana: Possessed supernatural abilities and used them to attract those with incorrect views to embrace Buddhism. 3.3 Venerable Mahakassapa: Had a love for solitude and emphasized ascetic practices (dhutanga).

Keywords : Roles, Propagation, Buddhism

บทนำ (Introduction)

ในสมัยก่อนวัดได้เคยเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นแหล่งการศึกษาและศูนย์ปฏิบัติธรรมแต่ปัจจุบันนี้ได้มีองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ขึ้นมา แม้แต่การเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ที่เคยดำเนินการอยู่ในวัด ก็จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการเผยแผ่เพื่อให้ทันกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยเน้นไปที่บุคคลกรเพื่อที่จะนำมาเป็นสื่อกลางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความเหมาะสมเท่าทันกับความซับซ้อนของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว พระสงฆ์ที่เป็นส่วนหนึ่งของพุทธบริษัท นอกจากจะมีการอบรมฝึกฝนพัฒนาตนตามหลักธรรมวินัยแล้ว ยังมีหน้าที่ในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนมาถึงปัจจุบันนี้ หน้าที่หลักของพระสงฆ์ที่จะต้องแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์อันเป็นไปเพื่อความผาสุกของชาวโลกตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานพุทธโอวาทแก่เหล่าพระอริยสาวกในคราวส่งไปประกาศศาสนารุ่นแรกๆ มีใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า “ภิกษุทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” (วิ.ม. (บาลี) 4/32/27 วิ.ม. (ไทย) 4/32/40.) พุทธโอวาทที่พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่พระอริยสาวกรุ่นแรกนั้น เป็นบทยืนยันอันชัดเจนในการที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวโลกทั้งหลาย พระพุทธเจ้าพร้อมพระสาวกได้ดำเนินการเผยแผ่พุทธธรรมให้แพร่หลายในอินเดีย ซึ่งได้รับการยอมรับและเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากในชมพูทวีป หลักจากที่พระพุทธเจ้าทรงดับขันธปรินิพพานลงแล้วพระอริยสาวกได้สานต่อพุทธปณิธาน และช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาเรื่อยมา จวบจนถึงสมัย พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงเป็นพระราชูปถัมภ์ในการทำตติยสังคายนา และได้ส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังนานาประเทศเป็นจำนวน 9 สาย

Citation : โยโสธรา ศิริภาพระภากร, สุริยา คลังฤทธิ์, เกริกวุฒิ กันเที่ยง และน้ำฝน จันทน์นวล. (2568). ศึกษาบทบาทและวิธีการ

เผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล. วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ. 3(1) : 85-98.

<https://doi.org/10.14456/jasrru.2025.6>

โดยเฉพาะสายที่ 8 การนำของพระโสณเถระ และ พระอุตรเถระ ได้นำพระพุทธศาสนาไปยังดินแดนสุวรรณภูมิ คือ ประเทศไทย พม่า และมอญ ในพุทธศักราช 218 (พระประยุทธ์ ปยุตโต, 2520: 143) นับแต่นั้นเป็นต้นมาวิถีชีวิตของคนไทยจึงมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนามาโดยตลอดจนถึงปัจจุบันนี้ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นความสำคัญอย่างหนึ่งของพระสงฆ์ทุกยุคทุกสมัยบทบาทในการเผยแผ่พุทธธรรมเข้าถึงประชาชน พระสงฆ์ทำหน้าที่นี้เป็นทั้งที่พึ่งทางด้านจิตใจ เป็นครูบาอาจารย์ของชาวบ้าน เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต ทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างไปสู่ถิ่นฐานอื่นๆ การแสดงธรรมจะต้องอาราธนาเสียก่อนถึงจะแสดงธรรม แต่การแสดงธรรมของพระสงฆ์ในปัจจุบันบางส่วนเป็นไปเพราะเห็นแก่อามิส ซึ่งผิดหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่พระอานนท์ ว่า “อานนท์ การแสดงธรรมให้คนอื่นฟัง มิใช่สิ่งที่ทำได้ง่าย ผู้แสดงธรรมให้คนอื่นฟังพึงตั้งธรรม 5 อย่าง ไว้ในใจ คือ (1) เราจักกล่าวชี้แจงไปตามลำดับ (2) เราจักกล่าวชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ (3) เราจักแสดงด้วยอาศัยเมตตา (4) เราจักแสดงโดยไม่เห็นแก่อามิส (5) เราจักแสดงไปโดยไม่กระทบตนและผู้อื่น” (อง. ปญจก. (ไทย) 22/125/205) ซึ่งมีพระสงฆ์จำนวนน้อยมากที่ทรงความรู้และยึดมั่นในหลักการอุดมการณ์เดิมแท้ของพระพุทธศาสนาในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระพุทธเจ้า แต่ก็มีใช้ว่าจะไม่มีพระสงฆ์ที่มีความรู้และความสามารถเฉพาะตัว ทั้งความฉลาดและมีหลักวิชาความรู้ในการปฏิบัติส่วนตัวตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์จนนำมาซึ่งศรัทธาต่อพุทธบริษัท ได้

จึงได้ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะในประเด็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีวิธีการสอนและหลักปฏิบัติธรรม เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้พุทธศาสนิกชนจำนวนมากได้เข้าใจเกิดการยอมรับนับถือ จึงทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองและมั่นคงสืบมาได้จนถึงปัจจุบันนี้ ดังนั้น บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล ทั้งนี้เพื่อผู้ที่ศึกษาที่สนใจได้ใช้เป็นแนวทางในการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องตามหลักพุทธธรรม และเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบไป

บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาล

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาล ในการทำการวิจัยเป็นการนำเสนอถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นผลต่อการเผยแผ่

Citation : Siriphaprapagon, Y., Klangrit, S., Kanthiang, K. & Channual, N. (2025). Study the Role and Methods of

Spreading Buddhism During the Time of the Buddha. *Journal of Academic Surindra Rajabhat*. 3(1) : 85-98. <https://doi.org/10.14456/jasrru.2025.6>

พระพุทธศาสนาและเป็นผลต่อการนำเสนองานวิจัยในรายวิชานี้ด้วย โดยผู้วิจัยแบ่งประเด็นที่จะศึกษาออกเป็นหมวดหมู่ต่างๆ ดังนี้

1. บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า บทบาทและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมในครั้งสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าทรงใช้บทบาทและวิธีการเผยแผ่แบบประยุกต์เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ทางสังคมจารีตประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันมากมาย ทรงใช้อุปมาในการเลือกบุคคล รोजังหะหรือโอกาส เป็นต้น

1.1 หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลักการเผยแผ่ คือ การทำให้ขยายออกไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546:602) การขยายกว้างออกไป ทำให้แพร่ออกไป การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงได้เป็นรู้จักอย่างกว้างขวาง จึงมีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพในพระรัตนตรัยน้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนไปประพฤติใช้ และปฏิบัติตาม ซึ่งพระพุทธศาสนานั้นได้สอนในเรื่องหลักประโยชน์และสิ่งซึ่งตนสามารถได้รับจากการนับถือ

1. หลักประโยชน์ ในการประกาศศาสนาโดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้งถือเป็นวัตถุประสงค์สำคัญหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาดังที่พระพุทธเจ้าทรงประทานโอวาทให้แก่เหล่าพระสาวกชุดแรกที่ทรงส่งไปประกาศพรหมจรรย์ว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริกเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์โลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่หยาบเทพและมนุษย์พวกเธออย่าได้ไปร่วมทางด้วยกันสองรูป” (วิ.ม.(ไทย) 4/32/40) พระพุทธพจน์นี้เป็นเครื่องชี้ชัดถึงบทบาทสำคัญของการสืบทอดหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเป็นหลักการและนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเหล่าพุทธสาวกจนตราจนปัจจุบันนี้ นี้เพื่อประโยชน์สุขแก่มนุษย์โดยหลักการก็คือ ให้เกิดประโยชน์สุขตามพุทธประสงค์ 3 ประการ คือ

- 1) ทิฐฐัมมิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ชาตินี้
- 2) สัมปรายิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ชาติหน้า
- 3) ปรมัตถประโยชน์ ประโยชน์อย่างยิ่ง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2538:131)

ประโยชน์คือผลตอบแทน ได้รับสืบมาจากพฤติกรรมที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมที่พระพุทธศาสนาถือเป็นหลักสำคัญ เพราะก่อให้เกิดผลความสุข ความมั่งคั่งบริบูรณ์ ความไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ และจุดมุ่งหมายปลายทางของชีวิตนั้นคือความสงบเย็นเป็นชีวิตที่สิ้นทุกข์ทั้งปวง

2. หลักไตรสิกขา เป็นหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สำคัญอีกประการก็คือ หลักไตรสิกขา คือ สิ่งที่เราเรียกว่า ความงามในเบื้องต้นคือ งามในท่ามกลาง คือ สมาธิ งามในที่สุด คือ ปัญญา ปรากฏในพุทธดำรัสที่ทรงส่งพระสาวกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา รุ่นแรกถือเป็นหลักธรรมสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลักธรรมนี้ถือเป็นหลักใหญ่ที่ครอบคลุมการปฏิบัติให้บรรลุประโยชน์ที่ตนพึงปรารถนา ดังปรากฏในเมตตาสสูตร ขุททกนิกาย ว่า“ผู้ฉลาดในประโยชน์ มุ่งหวังบรรลุสันตบพ พึงบำเพ็ญกรณียกิจ ควรเป็นผู้อาจหาญ ซื่อตรง เคร่งครัด วาง่าย อ่อนโยน ไม่เย่อหยิ่ง ควรเป็นผู้สันโดษ เลี้ยงง่าย มีกินน้อย มีความประพฤติเบา มีอินทรีย์สงบ มีปัญญารักษาตน ไม่คะนอง ไม่ยึดติดในตระกูลทั้งหลาย อนึ่ง ไม่ควรประพฤติกุศลความเสียหายใดๆ ที่จะเป็เหตุให้วิญญูชนทั้งหลายเหล่านี้ตำหนิเอาได้” (ขุ.สุ.(ไทย) 25/143-145/533) การดำเนินในหลักไตรสิกขานั้นสามารถจัดการฝึกอบรม คือ สมาธิ ปัญญา ไปพร้อมกันได้ ดังที่ท่านกล่าวไว้ในกาปฏิบัติกรรมฐาน คือ กำหนดลมหายใจเข้า ออก ความสำรวมกาย วาจา ในขณะนั้นเป็นอธิจิตตสิกขา และปัญญาในขณะนั้นเป็นอธิปัญญาสิกขา เป็นต้น

1.3 หลักการทรงตระหนักถึงศักยภาพของมนุษย์

พระพุทธเจ้าที่ได้ตรัสรู้ความจริงในอริยสัจสี่นั้นทรงมีความคิดที่จะเผยแผ่ธรรมด้วยหลักที่เห็นว่า มนุษย์เป็นผู้ที่ฝึกได้มนุษย์สามารถที่จะรู้ตามได้ ถ้าเขาได้ฝึกฝนตนตามหลักการที่แสดง การมองเช่นนี้เป็นการมองที่ศักยภาพทางปัญญาของมนุษย์ มากกว่ามองในแง่ลบถึงความแตกต่างทางร่างกาย ซึ่งถือเป็นหลักหนึ่งที่น่าไปสู่การรับสมาชิก การพยายามที่จะนำไปสู่การรับสมาชิก การพยายามที่แสดงออกมาภายนอก อันจะนำไปสู่การรับฟังคำสอนแนะนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ พระพุทธเจ้าทรงแบ่งมนุษย์ พร้อมศักยภาพทางปัญญา ดังโสณทัณฑะพราหมณ์ โดยได้ทูลตอบพระพุทธเจ้าในโสณทัณฑสูตร ความตอนหนึ่งว่า “...ท่านผู้เจริญทั้งหลายเห็นอังกมาณพหลานของเรานี้หรือไป เห็นขอรับ อังกมาณพเป็นผู้มีรูปร่างงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก ดุจพรหม มีกายดุจพรหม โอกาสที่จะได้เห็นยากนัก ในที่ประชุมนี้นอกจากพระสมณโคดมแล้ว ไม่มีใครมีผิวพรรณเสมอกับอังกมาณพเลย อังกมาณพเป็นผู้คงแก่เรียนทรงจำมนต์รู้จบไตรเพท... เป็นผู้มีความดีทั้งฝ่ายบิดาและฝ่ายมารดา ถือปฏิสนธิบริสุทธิดี ตลอด 7 ชั่ว บรรพบุรุษ แต่อังกมาณพยังฆ่าสัตว์ ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ล่วงละเมิดภรรยาของผู้อื่น กล่าวเท็จ ดื่มน้ำเมาในกรณี อย่างนี้ ผิวพรรณ มนต์ และชาติกำเนิดจักทำอะไรได้เล่า..” (ที.สี. (ไทย) 9 / 311/118-119) พระพุทธองค์ทรงสนับสนุน

Citation : Siriphaprapagon, Y., Klangrit, S., Kanthiang, K. & Channual, N. (2025). Study the Role and Methods of

Spreading Buddhism During the Time of the Buddha. Journal of Academic Surindra Rajabhat. 3(1) : 85-98. <https://doi.org/10.14456/jasrru.2025.6>

ความสามารถในการพัฒนาจิตใจของตนให้เกิดปัญญาเห็นความเป็นอิสระจากกิเลสเป็นสำคัญ จนเกิดเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับตนเองและผู้อื่นการนำชาติกำเนิดมากล่าวอ้างสำหรับผู้ที่จะพัฒนาตนนั้นเป็นสิ่งที่เลือนลอย การแสดงธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจของบุคคลเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ในการสอนแต่ละครั้งนอกจากพระองค์จะตรวจดูลักษณะนิสัยและระดับภูมิปัญญาแล้วสาระสำคัญหรือเรื่องที่จะทรงสอนเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงด้วย ทรงเลือกสอนบุคคลจำแนกได้ 6 ประการ คือ

- 1) สอนจากสิ่งที่รู้เห็นและเข้าใจกันอยู่แล้ว หรือสิ่งที่เคยปฏิบัติที่ความคุ้นเคยของบุคคลกลุ่มนั้นไปหาสิ่งที่รู้เห็นหรือเข้าใจยากหรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ เพื่อให้เขาเข้าใจ เป็นต้น
- 2) สอนเนื้อเรื่องที่ลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับขั้น สอนไปตามลำดับขั้นตอน และความต่อเนื่องกันเป็นสายลงไปเปรียบเหมือนความลึกของทะเล
- 3) ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ ฟังสอนด้วยของจริง ให้ผู้เรียนได้ดูได้เห็นได้ฟังและปฏิบัติจริง อย่างที่เรียกว่า ประสบการณ์ตรง
- 4) สอนอย่างมีเหตุผล ยกตัวอย่างประกอบ ผู้ฟังพิจารณาตามจนเห็นจริงได้
- 5) สอนตามศักยภาพของผู้ฟัง สอนเท่าที่จำเป็นและพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจแก่ผู้ฟัง ให้การเรียนรู้ได้ผล ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น
- 6) สอนสิ่งที่มีความหมายควรที่ผู้ฟังจะเรียนรู้และเข้าใจเป็นประโยชน์แก่ตัวผู้ฟังเองโดยตรง แสดงธรรมที่มีคุณธรรมอันเป็นอนอกอนันต์ สามารถปฏิบัติตามให้ได้รับสามัญผลสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตนได้

1.4 วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า

การสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ทุกเรื่อง ถึงแม้ผู้ถ่ายทอดจะมีความรู้ดีสักเพียงใดก็ตาม หากขาดอุปการะสอนที่ดึงดูดให้ผู้เรียนมีความสนใจได้ การสอนนั้นก็จะไม่ประสบผลสำเร็จ ในภาษาปัจจุบันเรียกว่าขาดเทคนิคการสอน พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นถึงความเป็นเลิศในการใช้กลอุบาย กลวิธีเทคนิคการสอนเป็นอย่างดี ประกอบด้วย 3 วิธี ดังนี้คือ

1.4.1 การยกอุทธหรณ์และเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบ คำอธิบาย ช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อความได้ง่ายและชัดเจน ซึ่งการสอนแบบนี้ จะเห็นได้ชัดเจนจากนิทานที่ปรากฏอยู่ทั่วไป ดังนั้นการสอนแบบนี้จึงถือว่าเป็นเรื่องที่ทำให้มองเห็นภาพคำสอนให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

1.4.2 การเปรียบเทียบกับข้ออุปมา เป็นการอธิบายเพื่อทำความเข้าใจยากให้เข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะเรื่องที่เป็นนามธรรม พระพุทธเจ้าก็ทรงเปรียบเทียบให้เห็นเป็นรูปธรรมโดยชัดเจน

1.4.3 ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ วิธีการสอนนี้เป็นการแสดงถึง การรู้จักผ่อนหนักเบาของพระพุทธเจ้าที่ใช้สอนบุคคลระดับต่างๆ ถ้าผู้สอนสอนอย่างไม่มีอึดตาย ลดตณหามาจะ ทิฏฐิเสียให้น้อยที่สุดก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ

1.5 จุดมุ่งหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากการศึกษารวบรวมเอกสารต่างๆ สามารถสรุปจุดหมายในการสอนของพระพุทธเจ้า ได้ 3 ประการ คือ (1) ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังรู้ถึงเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น (2) ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังตรงตามเห็นได้จริง (3) ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตนเอง

1.6 สอนให้ผู้ฟังได้รู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น

จุดมุ่งหมายข้อนี้หมายความว่าทรงสอนให้รู้แจ้งเห็นจริงเฉพาะเท่าที่จำเป็นสำหรับสาวกนั้นๆ สิ่งใดที่ทรงรู้แล้วแต่เห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับผู้ฟังหรือผู้รับการสอน ก็จะไม่สอนสิ่งนั้นทรงสอนให้รู้แจ้งเห็นจริงเฉพาะเท่าที่รู้แล้วแต่เห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับผู้ฟังหรือผู้รับการสอน ก็จะไม่สอนสิ่งนั้นทรงสอนให้รู้แจ้งเห็นจริงเฉพาะเท่าที่รู้และจำเป็นเท่านั้น

1.7 สอนให้ผู้ฟังได้ตรงตรงตามแล้วเห็นจริงได้

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลที่ผู้ฟังพอได้ตรงตรงตามให้เห็นด้วยตนเอง เช่น พระองค์ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “...ภิกษุทั้งหลาย แม้นว่าภิกษุจะพึงจับชายสังฆาฏิของเราติดตามรอยเท้าเราติดตามไปข้างหน้าไปข้างหลัง แต่ภิกษุนั้นมีความละโมภ กำหนดยินดีอย่างแรงกล้าในกาม มีจิตพยาบาท คิดประทุษร้ายหลงลืมสติไม่รู้ตัว มีจิตไม่ตั้งมั่น กระสับกระส่าย ไม่สำรวมอินทรีย์ แท้จริงแล้ว ภิกษุนั้นชื่อว่าอยู่ห่างไกลเรา เราห่างไกลภิกษุนั้น นั่นเป็นเพราะเหตุไร เพราะเหตุนี้ยังไม่เห็นธรรม เมื่อไม่เห็นธรรม เชื่อว่าไม่เห็นเรา“...ภิกษุทั้งหลาย แม้ถ้าภิกษุอยู่ไกลเรา 100 โยชน์ แต่ภิกษุนั้นไม่มีความละโมภ ไม่กำหนดยินดีอย่างแรงกล้าในกาม มีจิตไม่พยาบาท ไม่คิดประทุษร้าย มีสติมั่น มีความรู้สึกตัวมีจิตตั้งมั่นแน่วแน่ สำรวมอินทรีย์ แท้จริงแล้วภิกษุนั้น ก็

ชื่อว่าอยู่ใกล้เรา เราก็อยู่ใกล้ภิกษุนั้น นั่นเป็นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุนั้นเห็นธรรม แม้เห็นธรรม
ชื่อว่าเราเห็นเรา... (ข.อิติ. (ไทย) 25/92/465)

1.8 สอนให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมะมีคุณเป็นมหัศจรรย์ สามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน เช่น ในมหาปริณีพพานสูตร เมื่อพระพุทธองค์ใกล้จะปริณีพพาน ทอดพระเนตรเห็นมหาชนนำเครื่องสักการบูชาพระองค์จึงตรัสกับพระอานนท์ว่า "... การทำบูชาอย่างนั้นเมื่อว่าบูชาพระองค์ด้วยการบูชาอย่างอื่น แต่ผู้ใดจะเป็นภิกษุ หรือภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาที่ตามปฏิบัติธรรมสมควร ปฏิบัติชอบ ผู้นั้นแหละชื่อว่าบูชาด้วยการบูชาอย่างอื่น เมื่อพระตถาคตเจ้าทรงปลงพระชนมายุสังขารว่าอีก 4 เดือนข้างหน้าจักปริณีพพาน ดังนี้ภิกษุหลายพันรูปเที่ยวแวดล้อมพระองค์อยู่ปรึกษากันว่า "พวกเราจักทำอะไรหนอ"? ภิกษุรูปหนึ่งชื่อธรรมมาราม ไม่ยอมร่วมกลุ่มกับภิกษุทั้งหลายถามถึงความรู้สึกเกี่ยวกับปริณีพพานของพระศาสดาท่านมิได้ให้คำตอบว่าประการใด แต่คิดว่า "อีก 6 เดือนข้างหน้า พระศาสดาจะปริณีพพานแล้วเราเป็นผู้ที่ยังราคะอยู่ เราพยายามเพื่อบรรลอรหัตผลในช่วงเวลาที่พระศาสดายังทรงพระชนม์อยู่นั้นเอง เพื่อเป็นการบูชาพระองค์... (ที.มา. (ไทย) 10/ 178/ 126.)

1.9 บทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล

ความเจริญงอกงามในชีวิตของคนในสังคม คือบทบาทหน้าที่ ที่สำคัญของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาให้คนในสังคม มีคุณธรรมทางจิตใจและความคิดสติปัญญาคุณภาพที่ดี ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์จึงต้องถือหลักการพัฒนาทั้งภายนอกกับพัฒนาภายในตัวเราเอง การพัฒนาภายนอกได้รวมเอาการพัฒนาทางด้านร่างกาย ด้านปัจจัย 4 การกินดีอยู่ดี การอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบวินัย และการเคารพกฎหมาย เป็นต้น ส่วนการพัฒนาภายในนั้นหมายถึง คุณธรรมทางจิตใจและการพัฒนาความคิดสติปัญญาต่างๆ ให้มีคุณภาพที่ดี (พระสุธีวรญาณ, 2549:159) ในสมัยพุทธกาลพระราชหรือผู้ปกครองฝ่ายอาณาจักรจะมีหน้าที่ต่อพระสงฆ์ 2 ประการใหญ่ๆ

1) การให้อารักขาแก่พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ให้อยู่เป็นสุขดังหลังของวัชชี ธรรมว่า “จักให้ความคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมิได้มาสู่แคว้นนี้ มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นนี้โดยผาสุก”

2) การเข้าไปสอบถามปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับพระสงฆ์ที่เรียกว่า สมณพราหมณ์ปฐจาอัน เป็นข้อหนึ่งใน จักกวัตติวัตร ของพระราชา เพื่อให้รู้ว่าอันใดดี อันใดชั่ว ควรประกอบหรือไม่ เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขหรือไม่ แล้วประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง

1.10 บทบาทด้านพัฒนาคนของพระสงฆ์

บทบาทของพระสงฆ์ การให้การศึกษาแก่ประชาชน โดยเฉพาะในด้านการ ดำรงชีวิตที่ดีงาม ชีวิตที่ประเสริฐ ตามหลักการพระพุทธศาสนา เรียกว่า บทบาทของครูแม่ พระพุทธเจ้าก็ได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไปว่าเป็น พระบรมครูทำหน้าที่ฝึกทั้งมนุษย์และเทวดา ได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า เพราะพระพุทธองค์ทรงฝึกคนธรรมดาให้กลายเป็นคนดี (กัลยาณชน) และ กลายเป็นคนประเสริฐ (อริยชน) ในระดับสูงสุด ดังนั้นบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะเป็นครู เป็น บทบาทถาวรตลอดมา ตั้งแต่สมัยพุทธกาลถึงปัจจุบัน ความจริงแห่งธรรมชาติของมนุษย์ในข้อที่ว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้นี้พระพุทธศาสนาถือเป็นหลักสำคัญสัมพันธ์กับความเป็นพระศาสดา และ การทรงทำหน้าที่ของพระพุทธเจ้า ดังที่ได้เน้นไว้ในพุทธคุณบทที่ว่า “อนุตตรโอรุ ปุริสทมสารถิ สต ถา เทวมนุสสสานิ” “เป็นสารถิบุคคลที่ควรฝึก ผู้ยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวะและมนุษย์ ทั้งหลาย” (ม.ม. (ไทย) 12/95/67) มีพระพุทธพจน์มากมาย ที่เน้นย้ำหลักการฝึกฝนพัฒนาตนของ มนุษย์และเร้าเตือนพร้อมทั้งส่งเสริมกำลังใจ ให้ทุกคนมุ่งมั่นในการฝึกฝนศึกษาพัฒนาตนเองจนถึง ที่สุด เช่น “ทณโต เสฏโฐ มนุสสเสสุ” “ในหมู่มนุษย์ ผู้ประเสริฐสุด คือคนที่ฝึกดีแล้ว” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/33/57) ความหมายในที่นี้ ก็คือ การมองมนุษย์ว่าเป็นสัตว์ที่ฝึกได้และมีความสามารถในการ ฝึกตนเองได้จนถึงที่สุด แต่ต้องฝึกจึงจะเป็นอย่างนั้นได้ และการกระตุ้นเตือนให้เกิดจิตสำนึก ตระหนักในการที่จะต้องปฏิบัติความหลักแห่งการศึกษาฝึกฝนพัฒนาตนเอง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2544: 345)

1.11 การพัฒนาคนตามหลักไตรสิกขา 3 คำว่า สิกขาสาม คือ พึงศึกษาสาม อย่าง (1) อธิ สิลสิกขา (2) อธิจิตตสิกขา (3) อธิปัญญาสิกขา (ขุ.ม. (ไทย) 29/52/181) ไตรสิกขา คือ ระบบ การศึกษาเพื่อฝึกฝนอบรมพัฒนาชีวิตทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านศีล ด้านสมาธิ ด้านปัญญา เมื่อชีวิตที่ ดำเนินไปมี 3 ด้าน ของชีวิต ดังนั้นการฝึกศึกษา คือ สิกขา จึงแยกเป็น 3 ส่วน ดังที่เรียกว่า

ไตรสิกขา เพื่อฝึกฝนอบรมพัฒนา 3 ด้าน ของชีวิตนั้น ให้ตรงกันแต่เป็นการพัฒนาพร้อมไปด้วยกัน อย่างประสานและเป็นระบบสัมพันธ์อันหนึ่งอันเดียว สิกขา คือ การศึกษา ที่ฝึกอบรมพัฒนา ชีวิต 3 ด้านนั้น มีดังนี้ 1) สิกขา การฝึกการศึกษา ด้านสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จะเป็นสิ่งแวดล้อม ทางสังคมคือเพื่อนมนุษย์ ตลอดจนสรรพสัตว์สิ่งแวดล้อมทางวัตถุก็ตามด้วยอินทรีย์ (เช่น ตา หู) หรือ กาย วาจา ก็ตาม เรียกว่า ศิล (เรียกเต็มว่า อธิศีลสิกขา) 2) สิกขา การฝึกศึกษา ด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ (เรียกเต็มว่า อธิจิตตสิกขา) 3) สิกขา การฝึกศึกษา ด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญา รวมความ ว่า การฝึกศึกษานั้นมี 3 อย่าง เรียกว่า สิกขา 3 หรือ ไตรสิกขา คือ ศิล สมาธิ ปัญญา นั้นเอง

1.12 การพัฒนาคนตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 บุญกิริยาวัตถุ 3 ประการ คือ ที่ตั้งแห่ง การทำบุญทำความดีมี 3 ประการ (1)ทานมัย ทำบุญด้วยการบริจาคทานให้สิ่งของ (2) ศิลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีล (3) ภาวนามัย ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา (ที.ปา. (ไทย) 11/228/230) พระสงฆ์จึงมีหน้าที่พัฒนาทั้ง 2 ด้านคือ ร่างกาย และจิตใจ การพัฒนาคนของพระสงฆ์ตามหลัก บุญกิริยาวัตถุ 3 มีดังนี้

1) พระสงฆ์จะพัฒนาคนด้วยการสั่งสอนพัฒนาจิตใจคนโดยวิธีการเริ่มต้นแบบง่ายๆ เช่น ทานคือ การให้ เป็นการทำความดีแบบง่ายก่อน

2) พระสงฆ์จะต้องสอนพัฒนาคน ด้วยการรักษาศีล ถือศีล การรักษาศีลคือ การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย

3) พระสงฆ์จะสอนพัฒนาบุคคล ชุมชน ต่างๆ ให้ภาวนา คำว่า ภาวนาคือ การทำใจ พัฒนาจิตใจของบุคคลให้เจริญ ด้วยสติปัญญา ทำจิตใจให้สะอาด เป็นต้น

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ข้างต้น ย่อมมีผลมาจากการพัฒนาของพระสงฆ์นักพัฒนาตามหลัก ไตรสิกขาธรรมคือบุญกิริยาวัตถุ 3 ประการ

บทสรุป (Conclusion)

1. บทบาทของพระพุทธเจ้าในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้พระ อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อเกื้อกูลและสร้างความสุขให้แก่ คนเป็นอันมาก โดยมุ่งเน้นการอนุเคราะห์ต่อชาวโลก การเผยแผ่ธรรมะของพระองค์ยึดหลัก ประโยชน์ 3 ประการ คือ 1.1 ทิฐุธรรมิกัตถประโยชน์: ประโยชน์ที่ได้รับในชาตินี้ เช่น การทำความ ดี การปฏิบัติตามหลักธรรมที่ส่งผลต่อชีวิตในปัจจุบัน 1.2 สัมปรายิกัตถประโยชน์: ประโยชน์ในชาติ

Citation : โยโสธรา ศิริภาพระภากร, สุริยา คลังฤทธิ์, เกริกฤติ กันเที่ยง และน้ำฝน จันทน์นวล. (2568). ศึกษาบทบาทและวิธีการ

เผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล. วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ. 3(1) : 85-98.

<https://doi.org/10.14456/jasrru.2025.6>

หน้า ซึ่งหมายถึงการเตรียมความพร้อมสำหรับชีวิตหลังความตาย 1.3 ประมวลประโยชน์: ประโยชน์สูงสุด คือ การบรรลุธรรมและการหลุดพ้นจากวัฏสงสาร พระพุทธเจ้าเน้นการสอนธรรมตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยเห็นว่าไตรสิกขาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทางพฤติกรรม การมีวินัยในตนเอง การรับผิดชอบต่อความดีงามของสังคม และการพัฒนาทางปัญญาเพื่อนำไปสู่ความรู้แจ้ง ซึ่งทำให้พ้นจากการครอบงำของอวิชชา พระองค์ยังทรงสอนธรรมะตามศักยภาพของผู้ฟัง เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง

2. วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าใช้วิธีการเผยแผ่ธรรม 4 ประการ ดังนี้

2.1 การสอนแบบสากัจฉา คือ การสนทนาธรรมกับผู้ฟัง โดยใช้การถามตอบเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจและมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา 2.2 การสอนแบบบรรยาย ใช้ในการแสดงธรรมในที่ประชุมใหญ่ที่มีประชาชนและพระสงฆ์เป็นจำนวนมาก มุ่งเน้นการอธิบายหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง 2.3 การสอนแบบตอบปัญหา ทรงใช้การวิเคราะห์และตอบปัญหาให้เหมาะสมกับลักษณะของคำถาม เพื่อให้ผู้ถามเข้าใจธรรมะมากขึ้น

2.4 การวางกฎข้อบังคับ ทรงกำหนดกฎและข้อบังคับให้พระสาวกปฏิบัติร่วมกัน เพื่อความสงบเรียบร้อยและความสามัคคีในหมู่คณะ

3. วิธีการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นผู้นำในการเผยแผ่ และแต่ละท่านมีวิธีการเผยแผ่ที่แตกต่างกันตามบุคลิกลักษณะเฉพาะ ดังนี้ 3.1 พระสารีบุตร เน้นการสนทนาธรรมและการอธิบายให้ผู้ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ 3.2 พระโมคคัลลานะ มีอิทธิฤทธิ์และใช้ความสามารถนี้ในการดึงดูดผู้ที่มีความเห็นผิดให้หันมานับถือพระพุทธศาสนา 3.3 พระมหากัสสปะ มีนิสัยรักความสงบ จึงมุ่งปฏิบัติธุดงค์วัตร

เอกสารอ้างอิง (References)

พระประยุทธิ์ ปยุตโต. (2520). *พุทธศาสนาในเอเชีย*. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.

พระประยุทธ์ ปยุตโต. (2528). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสณโณ). (2549). **พุทธศาสนาปริทรรศน์**. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2544). **พุทธธรรม ฉบับเติม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชสังวรญาณ (พุทธ ฐานิโย). (2544). **ฐานิโยปุชา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2535). **ศีล สมาธิ ใน พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

วิ.ม. (ฉบับบาลี) 4/32/27, วิ.ม. (ฉบับไทย) 4/32/40.

อง. ปญจก. (ฉบับไทย) 22/ 125 /205.

วิ.ม. (ฉบับไทย) 4/ 32/ 40.

ช.สุ.(ฉบับไทย) 25/ 143-145 / 533.

ที.สี. (ฉบับไทย) 9/311/118-119 .

ช.อิตติ. (ฉบับไทย) 25/92/465.

ที.มา. (ฉบับไทย) 10/178/126.

ม.มู. (ฉบับไทย) 12/95/67.

ช.ธ. (ฉบับไทย) 25/33/57.

ช.ม. (ฉบับไทย) 29/52/181.

ที.ปา. (ฉบับไทย) 11/228/230.